

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Васильєв К. К., д-р мед. наук;
Власенко В. М., канд. іст. наук;
Дегтярьов С. І., канд. іст. наук;
Звагельський В. Б., канд. філол. наук;
Клименко В. А., канд. іст. наук;
Куліш А. М., д-р юрид. наук;
Лобко Н. В., канд. іст. наук;
Нестеренко В. А., канд. іст. наук

Видання рекомендовано до друку рішенням вченої ради юридичного факультету Сумського державного університету (протокол № 9 від 26.06.2013 р.)

Суспільно-політичні процеси на українських землях: історія, проблеми, перспективи : зб. матер. II Всеукр. наук.-практ. конф., м. Суми, 21 травня 2013 р. / за заг. ред. В. А. Нестеренка. – Суми : Сумський державний університет, 2013. – 116 с.

До збірника увійшли наукові статті та повідомлення викладачів, студентів та молодих вчених ВНЗ України, виголошені в рамках II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Суспільно-політичні процеси на українських землях: історія, проблеми, перспективи» (Посвідчення УкрІНТЕІ № 100 від 21 лютого 2013 р.), присвячені актуальним питанням суспільно-гуманітарних наук.

ВІДНОСИНИ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА З КРИМСЬКИМ ХАНСТВОМ

Серед причин, що мали істотний вплив на геополітичне становище України найбільш суттєво вплинуло центрально-азійське сусідство, яке для нашої держави було одним із найвизначальніших. Розділені звичаями, вірою, мовою та культурою, Крим та Україна майже завжди воювали одне з одним. Однак, слід зауважити, що геополітичні інтереси обох держав часто штовхали їх до союзу.

Кримське ханство як державне утворення виникло у результаті розпаду Золотоординської імперії і до кінця XVIII ст. залишалося однією з найважливіших політичних сил у Східній Європі. Це зумовлювалося тим, що економіка ханства розвивалася досить слабо і не могла в повному обсязі забезпечити потреб держави. Це активно підштовхувало правлячу верхівку розв'язувати внутрішні проблеми країни за рахунок зовнішньої активності — союзів з тією чи іншою державою та грабінницьких набігів на сусідні землі. Сприяли експансії також географічне розташування ханства, існування численної армії та підтримка з боку Турецької імперії.

Історики вважають, що татарські напади на українські землі з метою людоловства і грабінництва розпочалися з другої половини XV ст. і набрали форми перманентних татарсько-українських конфронтацій, які за своєю тривалістю переважали мирні перепочинки. Ці воєнні конфлікти були не наслідком геополітичної ворожнечі. Їх головною метою була нажива, адже торгівля людьми була найприбутковішою справою на порубіжжі, тому у цьому промислі брали участь мешканці з обох боків кордону.

Татарські набіги у XVI-XVII ст. здійснювалися практично кожного року, полишаючи за собою сотні зруйнованих сіл, забираючи десятки тисяч в «ясир» і стільки ж людських жертв. Татарські набіги були надзвичайно болісними. За підрахунками істориків тільки в період з 1450 по 1556 рр. на українські землі було здійснено 86 великих грабінницьких походів, що свідчить про неабияку загрозу українському народу з боку ханства.

Безпосереднє сусідство степових кочівників також шкодило Україні через перекриття найважливіших шляхів сполучення з іншими державами. Внаслідок цього втрачалися зовнішні зв'язки, що негативно впливало на українські інтереси в політичній та економічній сфері. Значимо, що запорожці також часто чинили походи до Криму і Туреччини, метою яких, зазвичай, було визволення православних бранців та здобуття трофеїв, яке теж можна розглядати як грабунок.

Поряд із цим мали місце і мирні випадки співіснування Кримського ханства та українського козацтва. Їхні союзи мали безумовну перевагу у воєнному аспекті, оскільки зрівнював шанси козаків у боротьбі з численною польською кіннотою.

Найбільш яскравий приклад такого союзу у 1648-1653 рр. між кримським ханом Іслам-Гіреєм III та гетьманом Війська Запорізького Богданом Хмельницьким. Хмельницький використав на свою користь суперечності між Кримським ханством і Річчю Посполитою й уклав мирний договір, що суттєво забезпечило здобуття перемог над Річчю Посполитою у кампанії 1648 р.

Але поряд з цим проявлялися негативні сторони цього союзу, адже татари чинили насильства і грабунки на території «союзної» України. Також непоодинокими були випадки зради козаків татарами традиційно в найбільш скрутні моменти. До прикладу можна взяти випадки, що трапилися під час битв під Зборовом (1649 р.) та Берестечком (1651 р.).

Між козаками і татарами існували й економічні відносини. Так, кримські хани дозволяли козакам ловити рибу в чорноморських лиманах та берегових водах Азовського моря. Козаки ж дозволяли татарам кочувати та пасти худобу на українських землях. Також були наявними торгівельні контакти.

Підсумовуючи слід зазначити, що з самого початку утворення Кримського ханства українські землі стали для нього головним об'єктом експансії, але поряд з тим були часті випадки мирного співіснування та взаємовигідної україно-татарської співпраці як в плані військово-політичних, так і економічних відносин.

КОЧУБЕЙ О.В.

РОЗВИТОК ШАХІВ ЯК ВИДУ СПОРТУ В м. ШОСТКА

Шахи є не лише цікавим засобом культурного відпочинку і одним з видів спорту, але й особливим видом діяльності, що сприяє розвитку інтелектуальних і творчих здібностей особистостей.

Шостка – місто, яке називали містом найсильніших шахістів Сумської області.

У 2009 р. виповнилося 60 років з дня офіційних турнірів шахової гри у цьому місті. У 1949 р. першим чемпіоном міста серед чоловіків став В.Максимов, у наступні роки чемпіонами ставали В.Шевченко, Є.Бондаренко, І.Ковтун, В.Перухін, Г.Салгалов, А.Калиніченко, С.Солодовник, О.Руденко,